

YURT DIŞINDAN DÖNEN İŞÇİ ÇOCUKLARININ TÜRK TOPLUMUNA VE EĞİTİM SİSTEMİNE UYUM SORUNLARI-İSTANBUL'UN BAZI OKULLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN BİR ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Muhsin HESAPÇIOĞLU (*)
Yard.Doç. Dr. Adil ÇAĞLAR (**)

GİRİŞ

Bu makale, 'Yurt Dışından Dönen İşçi Çocuklarının Türk Toplumuna ve Eğitim Sistemine Uyum Sorunları' (1) başlığı altında hektoğraf çoğaltma şeklinde basılmış bir çalışmanın "yöntem" ve "sonuçlar" kısımlarından oluşmaktadır. Çalışma, 1985 - 1987 yıllarında İstanbul'un bazı orta dereceli okullarında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yürütülmesi sırasında İstanbul İl Rehberlik Araştırma Merkezi ilgilileri, anket uygulanan okulların yöneticileri, öğretmenleri, öğrencileri, öğrencilerin velileri ve M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elemanları yardımcı olmuşlardır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, yurt dışından kesin dönüş yapan işçi çocuklarının başta Türk Eğitim sistemine uyumları olmak üzere, bu uyum mekanizmalarının oluşumunu etkileyen ve belirleyen sosyal, kültürel ve ailesel faktörleri tespit etme ve bu konuda uygulamaya ilişkin bazı pratik öneriler ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu çerçevede, bu çocukların Türk toplumuna uyumlarının ve entegrasyonunun bir faktörü olarak yurt dışı yaşantılarına ilişkin bulgular da elde edilebilecektir. Sorun, uluslararası bir sorundur. Bu nedenle, sorunun kaynağının ve çözümünün bir kısmı yurt dışındadır. Bu ana sorunun işleneceği alt sorunlar "yöntem bölümünde verilmektedir.

"Uyum", bir "öğrenme süreci" olarak algılanabilir. Bu öğrenme süreci birbirini izleyen belli aşamalardan oluşur (Ç.Kağıtçıbaşı 1975, s. 34-45). Yine diğer yandan "uyum" olayına "ulus temeli"nden bakma anlayışı yandan "uyum" olayına "ulus temeli"nden bakma anlayışı da terk edilmelidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde, yurt dışından kesin dönüş yapan işçi çocukları üzerine yapılmış araştırmalar parmakla gösterilebilecek kadar azdır. Bu araştırmalardan bazıları şunlardır. M.Tezcan (1987), A.Ayhan (1986), M.Sağlam (1985), A.Şimşek (1986), I.Tomanbay (1985), B.Tufan (1985) İLKurtoğlu (1985).

---

* Bkz.:M.HESAPÇIOĞLU/A.ÇAĞLAR, Yurt Dışından Dönen İşçi Çocuklarının Türk Toplumuna ve Eğitim Sistemine Uyum Sorunları, İstanbul 1988, (hektoğraf çoğaltma).

** Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyeleri.

Eldeki bu çalışma ise geniş kapsamlı bir çalışmanın iki bölümüdür. Bu husus biraz sonra aşağıda "yöntem Bölümü'nde açıklanacaktır. Bu nedenle, bu çalışmanın soruna daha değişik bir açıdan yaklaşması onun önemini ortaya çıkarır. 1979-1980 yılları için yapılan bir tespate göre, F. Almanya'da yabancı öğrencilerin ve gençlerin okul sorunları ile ilgili yenilikler alanına yaklaşık 16 milyon DM harcanmıştır. Konuya ilişkin olarak F.Almanya'da bir dizi yenilik proje denenmekte* ve uygulanmaktadır (**Hesapçıoğlu 1980**). Ülkemizde konuya ilişkin araştırmalar son derece seyrek ve bunlara dayanan yenilik projeleri ise hiç yoktur. Eldeki araştırma bu konuda mütevazı bir katkı sağlamayı ummaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, 1985 ile 1987 de dönen ve İstanbul'daki liselerde ve (bir ortaokulda) okuyan öğrencileri kapsar.
2. Araştırma, "Eğitim sistemine uyum" sorununa yoğunlaştırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Eldeki bu araştırma, aslında daha geniş kapsamlı bir araştırmanın iki bölümünü oluşturmaktadır. Geniş kapsamlı bu araştırmanın bölümleri şöyledir:

- 1.1985 Anketi.
2. 1985 Yöneticiler Anketi.
3. 1985 Veliler Anketi.
4. 1985 İlkokul Öğrencileri Anketi.
5. 1985 Okullar ve Öğretmenler Uyum Raporları.
6. 1987 Anketi.

Bu genel çalışma, 1985 yılında MEB İstanbul Rehberlik Araştırma Merkezi ve Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünden oluşan ve başkanlığını Yrd. Doç. Dr. A.Çağlar'ın oluşturduğu çalışmalarla başladı. 5 kişilik bir yürütme komitesinin organizatörlüğünde okullara gidildi, konuya ilişkin öğrenci sayılan, öğrenci sorunları tarandı, yetkililerle, öğrencilerle ve ulaşılabilen velilerle görüşüldü. Elde edilen verilerin ışığında anket formu (1985 anketi) geliştirildi. Hazırlanan sorular, 13 öğretim görevlisi ve 23 rehberlik uzmanı tarafından kontrol edildi ve bir deneme uygulaması yapıldı. Böylece anket formuna nihai şekli verildi, belirlenen okullarda - 5 lise ve 1 ortaokul - uygulandı. Uygulama rehberlik uzmanlarınca gerçekleştirildi. Ve bu anket, " '85 anketi" olarak adlandırıldı. Bu anketin bazı soruları, "Yurt Dışından Kesin Dönüş Yapan İşçilerimizin Çocuklarının Türk Eğitim Sistemine Uyum Sürecinde Karşılaştıkları Bazı Sorunlar" başlığı altında 5-8 Mayıs 1985 tarihinde M.Ü.'nce düzenlenen "Yurt Dışından Dönen İşçi Çocukları ve Sorunları Sempozyumu'nda A. Çağlar/Z.Selçuk tarafından tebliğ olarak okundu. Bu " '85 anketi" ile birlikte bu anketin uygulandığı okulların yöneticilerine ayrı bir .

- "Yöneticiler Anketi",
öğrenci velilerine ayrı bir
- "Veliler Anketi"
ve ilkokul öğrencilerine de bir .
- "İlkokul Öğrencileri Anketi"
uygulandı. Ayrıca, okul yöneticilerinden ve öğretmenlerden, dönen çocukların uyum sorunlarına ilişkin olarak, okul yöneticilerinin ve / ya da öğretmenlerin görüşlerini içeren,
- "Yöneticiler ve Öğretmenler Bireysel Uyum Raporları" derlendi.

1987 yılında, yine benzer koşulları taşıyan ve aynı okulların aynı sınıflarındaki öğrencilere bir anket daha uygulandı ve adına da " '87 anketi" dendi. Bu " '87 Anketi", " '85 Anketi"ne göre daha az soruyu içermektedir, soru sayısı azaltılmıştır. Özellikle burada, yurt dışı yaşantıyla ilgili sorular elenmiştir. Hektograf çoğaltma olarak basılan orijinal araştırma " '85 Anketi" ve " '87 Anketi" nin değerlendirilmesini kapsamaktadır.

5. Araştırmanın Alt Sorun Alanları

" '85 Anketi" ve " '87 Anketi'nden oluşan bu çalışma, yukarıda belirtilen ana sorunu, şu alt sorun alanlarında işlemiştir:

1. " '85 Anketi"nin Alt Sorun Alanları

A. Alman Eğitim Sistemine ve Çevreye Uyum sorunu.

- a. Ailenin uyumu.
- b. Öğrencinin uyumu.

B. Türkiye'deki Eğitim Sistemine Uyum Sorunu.

- a. başarı/başarısızlık.
- b. okulların yardımı.

C. Arkadaş Grubuna/Çevreye Uyum Sorunu.

D. a. Öğrencinin Kendi Uyumunu Değerlendirmesi.

- b. Öğrencinin Türkiye'ye Döndükten sonra Yurt Dışı Uyumunu Değerlendirmesi.

2. " '87 Anketi"nin Alt Sorun Alanları

A. Öğrenime/Eğitim Sistemine Uyumlu İlgili Sorunlar.

- a. başarı/başarısızlık.
- b. Okulların yardımı.

B. Arkadaş Grubuna/Çevreye Uyum Sorunu.

C. Öğrencinin Kendi Uyumunu Değerlendirmesi.

6. Araştırmanın Verilerinin Çözümlemesi

Eldeki bu çalışma '85 anketi ile '87 anketinin bir değerlendirilmesidir. Verilerin çözümlemesinde "Ki Kare" yöntemi kullanılmıştır. "Uyumla ilgili cevapların Ki Kare ile anlamlılık testleri bilgisayarla yapılmış tır. Yine bu 1985 ve 1987 anketlerine ek olarak.

- . Yöneticiler Anketinin,
- . Veliler Anketinin,
- . İlkokul Öğrencileri Anketinin

değerlendirilmesi devam etmektedir. Yöneticiler ve Öğretmenlerin Bireysel uyum Raporları da dahil olmak üzere araştırmanın tamamının tek bir çalışma olarak yayınlanması plânlanmıştır.

" '85 Anketi"nin sorularının soru kategorilerine dağılımı şöyledir. Bir başka deyişle, anketteki toplam 99 soru aşağıdaki kategorilerde gruplanmışlardır:

1. Kişisel Bilgilerle İlgili Sorular: Toplam 11 soru.
2. Aileye İlişkin Bilgilerle İlgili Sorular: Toplam 9 soru.
3. Öğretime İlişkin Bilgilerle İlgili Sorular: Toplam 6 soru.
4. Uyumla İlgili Sorular:

A. Alman Eğitim Sistemine ve Çevreye Uyumla ilgili Sorular.

- a. Ailenin Uyum: Toplam 3 soru.
- b. Öğrencinin Uyum: Toplam 36 soru.

B. Türkiye'de Eğitim Sistemine Uyum.

- a. başarı/başarısızlık: Toplam 8 soru.
- b. okulların yardımı: Toplam 6 soru.

C. Arkadaş Grubuna/Çevreye Uyum: Toplam 8 soru.

D. a. Öğrencinin Kendi Uyumunu Değerlendirmesi: Toplam 2 soru.

b. Öğrencinin Türkiye'ye Döndükten Sonra Yurt Dışı Uyumunu Değerlendirmesi: Toplam 6 soru.

(4 soru değerlendirmeye alınmamıştır).

" '87 Anketi"nin sorularının soru kategorilerine göre dağılımı şöyledir. Bir başka deyişle, anketteki toplam 46 soru aşağıdaki kategorilerde gruplanmışlardır:

1. Kişisel Bilgilerle İlgili Sorular: Toplam 9 soru.
2. Aileye ilişkin Bilgilerle İlgili Sorular: Toplam 5 soru.
3. Öğretime İlişkin Bilgilerle İlgili Sorular: Toplam 2 soru.
4. Uyumla ilgili Sorular:

A. Öğrenime/Eğitim Sistemine Uyumla İlgili Sorular:

- a. başarı/başarısızlık: Toplam 13 soru.
- b. okulların yardımı: Toplam 9 soru.

B. Arkadaş Grubuna/Çevreye Uyum: Toplam 2 soru.

C. Öğrencinin Kendi uyumunu Değerlendirmesi: Toplam 6 soru.

2." '85 Anketi İle İlgili Sonuçlar:

A. Alman Eğitim Sistemine ve Çevreye Uyumla İlgili Sonuçlar.

a. Ailenin Uyumlu ile İlgili Sonuçlar

1. Türk aileleri dış ülkede hemen hemen sadece Türk ailelerine misafirliğe gitmişlerdir.
2. Ankete katılan öğrencilerin ailelerinin çoğunluğu yabancıların oluşturduğu mahallelerde oturmuşlardır.
3. Öğrencilerin büyük çoğunluğu ailelerinin bulunulan ülkeye uyum sağladığını belirtmişlerdir.

b. Öğrencilerin Uyumlu ile İlgili Sonuçlar:

1. Öğrencilerin tamamına yakın kısmı kendi görüşlerine göre yurtdışındaki okullarda başarılı olduklarına inanmaktadırlar.
2. Yurtdışındaki okullarda en fazla başarılı olma nedenleri Yabancı dil bilme, derslerin kolay olması, özel ilgidir.
3. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yurt dışında Türkçe derslerini Türkçe okumuşlardır.
4. Her iki grup öğrenci yani, hem lise hem ortaokul öğrencileri, yurtdışında o ülkenin diliyle yapılan derslerde daha başarılı olmuşlardır.
5. Öğrencilerin çoğunluğu yurtdışında dil eğitimi veren bir kurs ya da derse katılmamıştır.
6. Öğrencilerinin çoğunluğunun okul arkadaşları bulunan ülkenin vatandaşlarıdır.
7. Öğrencilerinin çoğunluğunun sınıf arkadaşları da bulunulan ülkenin vatandaşlarıdır.

8. Öğrencilerin yaklaşık yarısından biraz fazlası yurt dışında buldukları sıra okullarında herhangi bir disiplin cezası almamışlardır. Buna rağmen bunların hatırı sayılır bir bölümü bu okullarda bir disiplin cezası almışlardır.

9. Öğrencilerin yarısından biraz fazlası hem Türk'lerin hem de bulunulan ülke çocuklarının devam ettikleri bir okulda okumak istemektedirler.

10. Yurt dışında iken gidilen okulun en fazla beğenilen yönleri derslerin ilginç olması, ders araçlarının çok olması, okulun öğrencileri sıkımasıdır.

11. Yurt dışında iken gidilen okulun en beğenilmeyen yönleri de, derslerin ağır olması, okulda öğretmen ve yöneticilerin kendilerini küçük görmeleridir.

12. Öğrencilerin çoğunluğu yurt dışında iken kendilerine o ülkenin öğretmenlerinin daha yakın ve anlayışlı davrandıklarını belirtmektedirler

13. Gerek lise gerek ortaokul öğrencilerinin çoğunluğunun arkadaşları, bulunulan ülkenin vatandaşlarıdır.

14. Öğrencilerin tamamına yakın kısmı bulunulan ülkenin gençlerinin kendilerine dostça davrandıklarını belirtmişlerdir.

15. Yine öğrencilerin tamamına yakın kısmı yurtdışında iken Türk gençlerinin de kendilerine dostça davrandıklarını belirtmişlerdir.

16. Lise öğrencileri için yurtdışında boş zamanlar genellikle diskolara giderek değerlendirilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirmede en önemli faaliyetleri Türk kahvehanelerine gitmeleridir.

17. Her iki grup öğrencinin çoğunluğunun oyun arkadaşları, bulunulan ülkenin çocuklarıdır.

18. Lise öğrencileri yurt dışında daha çok erkeklerle arkadaşlık kurmuşlar, ortaokul öğrencileri ise kızlarla arkadaşlık kurmuşlardır.

19. Her iki grup öğrenci için ara sıra ve sık sık da olsa genelde bulunulan ülke vatandaşı olan arkadaşlarına misafirlığe gitmek olağandır.

20. Yine her iki grup öğrenci için bulunulan ülke vatandaşı olan arkadaşların da kendilerine sık sık misafirlığe gelmeleri normaldir.

21. Öğrencilerin çoğunluğu, yurt dışındayken alışveriş yaptıkları dükkanlar konusunda Türk dükkanı- bulunulan ülke dükkanı ayırımı yapmadıklarını göstermişlerdir.

22. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu yurt dışında iken kitap okuduklarını belirtmişlerdir.

23. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu yurt dışında iken Türkçe

yayınları izlemişlerdir.

24. Öğrenciler için Türkiye ile ilgili birinci bilgi kaynağı aile, ikinci bilgi kaynağı radyo, televizyondur.

25. Öğrencilerin çoğunluğu yurt dışında iken Türkler hakkındaki olumsuz söz ve davranışlara karşı tutumları sorulduğunda "Bazen onlara hak veriyordum" tutumu içinde olmuşlardır.

26. Her iki grup öğrencinin büyük çoğunluğu yurt dışındayken Türk olduklarını saklama ihtiyacı duymamışlardır.

27. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu "yurtdışında iken Türklerin tutum ve davranışlarını genellikle onaylıyor muydunuz" sorusuna "bazen" diye cevap vermişlerdir.

28. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu yurt dışındayken Türkiye'nin kendileriyle yeterince ilgilenmediği görüşündedirler.

29. Yine öğrencilerin çoğunluğu yurt dışında çalışan Türk Devleti temsilcilerinin kendilerine iyi davranmadıkları görüşündedirler.

30. Her iki grup öğrencinin büyük çoğunluğu herhangi bir işte çalışmamıştır.

31. Öğrencilerin tamamına yakın bir kısmı okula gidememek ya da iş bulamamak gibi bir nedenle uzun süre boş gezmemiştir.

32. Türkiye'ye dönmüş bu her iki grup öğrencinin çoğunluğu hâlen geldikleri ülkeleri özlemektedirler.

33. Her iki grup öğrencinin büyük bir çoğunluğu yurt dışında iken ara sıra da olsa eğlence yerlerine gitmişlerdir.

34. Lise öğrencileri eğlence yerlerine daha çok aileleriyle birlikte giderken, ortaokul öğrencileri eğlence yerlerine Türk arkadaşlarıyla birlikte gitmişlerdir.

35. Her iki grup öğrencinin tamamına yakın kısmı harçlıklarını ailelerinden karşılamışlardır.

36. Her iki grup öğrencinin tamamına yakın kısmı için harçlıklar yeterli olmuştur.

B. Türkiye'de Eğitim Sistemine Uyumla İlgili Sonuçlar

a. Başarı/Başarısızlık İle İlgili Sonuçlar

1. Öğrencilerin tamamına yakın kısmı Türkiye'ye döndükten sonra herhangi bir uyum kursuna katılmamıştır.

2. Türkiye'ye döndükten sonra uyum kurslarına katılanların çoğunluğu da uyum kurslarını "çok az yararlı" olarak nitelemişlerdir.

3. Gerek lise gerekse ortaokul öğrencilerinin çoğunluğu uyum

kurslarına haberleri olmadığı için katılmamışlardır.

4. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu da Türkiye'de yabancı dille eğitim yapan bir okulda okumak istemektedirler.

5. Öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye'de başarısız olduğu derslerin başında Türkçe ve sosyal dersler gelmektedir.

6. Türkiye'deki okullarda başarısızlık nedenleri olarak da ilk başlarda lise öğrencileri için "konuları sözlü ifade edememe", "yeterli temel bilgilerin olmaması" ve "öğretmeni anlayamama" yer alırken, ortaokul öğrencileri için "ders kitaplarını anlayamama", "öğretmeni anlayamama" yer almaktadır.

7. Her iki grup öğrencinin büyük çoğunluğu okul dışında özel bir ders ya da kurs almamışlardır.

b. Okulların Yardımı İle İlgili Sonuçlar

1. Türkiye'de gidilen okulun beğenilen yönleri arkadaş ilişkilerinin olumlu olması, öğretmenlerin kendilerini anlaması ve sorunlarına eğilmeleridir.

2. Türkiye'de gidilen okulun beğenilmeyen yönleri de lise öğrencileri için derslerin ağır, ders sayısının fazla olması, disiplinin çok sıkı olması, ortaokul öğrencileri için disiplinin çok sıkı olmasıdır.

3. Lise öğrencilerinin çoğunluğu için yurt dışındaki Türk öğretmenlerle Türkiye'deki Türk öğretmenler arasında kendilerine yakın ve anlayışlı olma bakımından herhangi bir fark yoktur. Ortaokul öğrencileri ise Türkiye'deki öğretmenleri kendilerine daha yakın ve anlayışlı bulmuşlardır.

4. Her iki grup öğrenci için Türkiye'de gidilen okulun yardımcı olduğu alanlar Türkçenin gelişmesi, yeni arkadaşlar edinme, Türkiye'yi tanımadır.

5. Öğrencilerin gittikleri okullarda onların yetişmesi için daha çok Türkçe ve Matematik kursları açılmıştır.

6. Öğrencilerin çoğunluğunda gittikleri okullarda özellikle Türkçe kursunun açılmasını istemişlerdir.

7. Öğrencilerin Türkçelerinin ilerlemesinde önemli etkenler alman Türkçe dersleri ve kurulan arkadaşlık ilişkileridir.

C. Arkadaş Grubuna/Çevreye Uyum İle İlgili Sonuçlar

1. Her iki grubun çoğunluğu için Türkiye'de edinilen arkadaşların çoğunun cinsiyeti erkektir.

2. Olaya oyun eğlence arkadaşları açısından bakıldığında, lise öğrencilerinin çoğunluğunun oyun eğlence arkadaşı kız, ortaokul öğrencileri için durum bunun tersidir.

3. Türkiye'ye döndükten sonra en çok zorluk çekilen alanlar lise öğrencileri için "okula alışma" ve "yeni arkadaş bulma"dır. Ortaokul öğrencileri için "okula alışma" ve "boş zamanlar değerlendirme" dir.

4. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu Türkiye'de yetişkin tutumlarıyla ilgili olarak herhangi bir şikayetleri olmadığını belirtmişlerdir.

5. Öğrencilerin çoğunluğu yurda dönünce arkadaşlarından farklı bir davranış görmediklerini belirtmişlerdir.

6. Lise öğrencilerinin çoğunluğu Türkiye'de yurt dışından gelen kız arkadaşlarıyla, ortaokul öğrencilerinin çoğunluğu ise yurt dışından gelen erkek arkadaşlarıyla daha iyi anlaşabilmektedirler.

7. Öğrenciler için bir konuda yardıma ihtiyaç olsa ilk önce yardım istenecek kişi aile, daha sonra yurt dışından gelen arkadaşlarıdır.

8. Öğrenciler için yine özel bir sorunun ilk açıldığı kişi "okul arkadaşları", ikinci kişi "anne"dir.

D.a. Öğrencinin Kendi Uyumunu Değerlendirmesine İlişkin Sonuçlar:

1. Öğrenciler kendilerine bırakılmış olsaydı yabancı dil yerine Türkçe öğrenmeyi geliştireceklerini belirtmişlerdir.

2. Buna rağmen her iki grup öğrencinin hemen hemen yansı gelinen ülkenin dilini daha iyi konuştuklarını belirtmişlerdir.

b. Öğrencinin Türkiye'ye Döndükten Sonra Yurtdışı Uyumunu Değerlendirmesine İlişkin Sonuçlar

1. Öğrencilerin hemen hemen tamamına yakın kısmı yurt dışındayken kendilerini şanslı hissettiklerini belirtmişlerdir.

2. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu gelinen ülkedeki arkadaşlarıyla haberleşmeyi sürdürmektedirler. Lise öğrencileri için bu arkadaşlar gelinen ülkenin yerlisiyken ortaokul öğrencileri için Türklere'dir.

3. Yine her iki grup öğrencinin tamamına yakın kısmı da, gelinen ülkedeki arkadaşlarla haberleşmeyi sürdürmek istemektedir.

4. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu için gelecek korkusunun var olduğu söylenebilir.

5. Yurtdışında kalmasaydı "geleceğiniz daha güvenli olur muydu" sorununun cevabı genelde her iki grup için de "evet"tir.

6. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu fırsat bulduğunda tekrar gelinen ülkeye dönmek istediğini belirtmiştir.

3. "87 Anketi" ile İlgili Sonuçlar

A. Öğrenime/Eğitim Sistemine Uyumla İlgili Sonuçlar

a. Basan/Başarısızlık ile İlgili Sonuçlar:

1. Hem lise hem ortaokul öğrencilerinin çoğunluğu yurt dışından döndükten sonra kendileri için düzenlenmiş Türkçe ve kültür derslerinin sunulduğu bir hazırlık sınıfında okumak istememektedirler.

2. Öğrencilerin tamamına yakın kısmı Türkiye'de istedikleri bir okula girebilmişlerdir.

3. Türkiye'de istenilen okula girememe nedenleri olarak özellikle "sınavı kazanamama" ve "başaramamaktan korkma" gelmektedir.

4. Türkiye'de istediği okula giremeyen öğrenciler genel olarak mevcut okullarına alışmışlardır.

5. Türkiye'de istediği okula girenlerin durumu şöyledir. Lise öğrencileri okullarından memnun, ortaokul öğrencileri ise memnun değildir.

6. Her iki grup öğrencinin çoğunluğu yurtdışındaki okulunda daha başarılı olduğunu iddia etmektedir.

7. Türkiye'deki okulda daha başarılı olmanın önemli nedenleri şunlardır: derslerin kolay olması, arkadaşların iyi olması.

8. Türkiye'deki okulda önemli başarısızlık sebepleri ise, lise öğrencileri için Türkçenin yetersiz olması, derslerin ağır olması, sosyal faaliyetlerin az olması, daha çok disipline önem verilmesidir. Ortaokul öğrencileri için ise, derslerin teorik ve sınıfların kalabalık olması, sosyal faaliyetlerin az olması, derslerin ağır olması ve daha çok disipline önem verilmesidir.

9. Lise öğrencileri daha çok müzik-resim-beden, fen grubu dersleri ve sosyal bilgiler derslerinde başarılı olurlarken, ortaokul öğrencileri daha çok sırasıyla fen grubu dersleri, müzik-resim-beden, sosyal bilgiler derslerinde başarılıdırlar.

10. En başarısız olunan ders grupları lise öğrencilerinde sırasıyla, Türkçe, edebiyat, fen grubu sosyal bilgiler, ortaokul öğrencilerinde de sırasıyla Türkçe, edebiyat ve sosyal bilgilerdir.

11. Başarısız olunan derslerde önemli başarısızlık nedenleri şöyledir. Lise öğrencileri için ilgili konuda temel bilgi almamış olma, öğretmeni anlamama, ders konularını yazılı ifade edememe ve yararlı görülmemesidir. Ortaokul öğrencileri için ilgili konuda yurtdışında temel bilgi almamış olma, ders konularını yazılı ifade edememe ve yararı görülmemesidir.

12. Öğrenciler Türkçe bilgisi yönünden daha çok gramer bilgisi ve sözlü-yazılı anlatımda zayıftırlar.

13. Öğrencilerin bildikleri yabancı dilde de en zayıf oldukları yönler gramer bilgisi ve sözlü yazılı anlatımdır.

b. Okulların Yardımı İle İlgili Sonuçlar:

1. Her iki grup öğrenci için okullar en çok Türkçenin geliştirilmesi, yeni arkadaşlar edinme ve yeni bilgiler öğrenme alanları da yardımcı olmuşlardır.

2. Okullar her iki grup öğrenci için Türkçe dil kursu açmışlardır.

3. Öğrencilerin çoğunluğu özel bir ders ya da kurs almamaktadırlar.

4. Öğrencilerin çoğunluğu okullardaki okul kurallarını bilmektedirler. Yine öğrencilerin büyük bir bölümü okul kurallarını bilmediklerini belirtmişlerdir.

5. Öğrencilerin çoğunluğu herhangi bir disiplin cezası almamıştır. Buna karşılık öğrencilerin büyük bir bölümü de ödül almışlardır.

6. Okullar lise öğrencileri için uyum programları hazırlarken ortaokul öğrencileri için okulların böyle bir program hazırlamadığı anlaşılmıştır.

7. Okul Rehberlik büroları bu öğrencilerin sorunlarının çözümünde yardımcı olmamıştır.

8. Sınıf öğretmenlerininse bu öğrencilerin sorunlarını çözümünde yardımcı olduğu anlaşılmıştır.

B. Arkadaş Grubuna/Çevreye uyumla ilgili Sonuçlar

1. Lise Öğrencilerinin arkadaşlarının çoğunluğu okul dışındadır. Yine bu öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun arkadaşları okuldan, fakat yurtdışından gelmiş olanlardır. Ortaokul öğrencileri ise daha çok okuldaki arkadaşları ile ilişki kurmaktadır. Yine bunların büyük bir kısmının da arkadaşı okuldan, fakat yurt dışından gelmiş olanlardır.

2. Her iki grup öğrenci de her iki grup cinsle arkadaşlık kurabilmektedir.

C. Öğrencinin Kendi Uyumunu Değerlendirmesi İle İlgili Sonuçlar

1. Her iki grup öğrenci Türkiye'ye döndükten sonra en çok okula alışma, boş zamanları değerlendirme, yeni arkadaş bulma alanlarında uyum zorluğu çekmişlerdir.

2. Öğrencilerin yurtdışından döndükten sonra Türkiye'deki çevreye uyumlarını değerlendirmeleri istendiğinde, zamanın bu çevreye uyum üzerinde olan olumlu etkisi ortaya çıkmıştır. 0-6 ay arasındaki uyumu değerlendirmede öğrenciler "en az uyum" derecelerini işaretlerlerken, anketin yapıldığı andaki uyumun değerlendirilmesinde yığılma "en çok uyum" değerlerindedir.

3. Aynı şekilde öğrencilerin yurt dışından döndükten sonra Türkiye'deki okuluna olan uyumlarını değerlendirmeleri istendiğinde, yine zaman faktörünü bu uyum üzerine olan olumlu etkisi ortaya çıkmıştır.

4. Öğrenciler bir konuda yardıma ihtiyaçları olduğunda önce ailelerine, daha sonra samimî bir arkadaşına başvurmaktadır.

5. Öğrenciler özel bir sorunları olduğunda bu sorununu ilkönce genellikle annelerine, daha sonra bir okul arkadaşlarına açmaktadırlar.

KAYNAKLAR

Ayhan, A "Yurt Dışından Döner Çocukların Uyum Sorunları", *ABECE*, 6 Eylül 1986.

Hesapçiođlu, M. "Federal Almanya'daki Yabancı Çocukların ve Gençlerin Eğitimlerine İlişkin Model Denemeleri", *Eğitim ve Bilim*, Eylül 1980, Sayı 27, Ankara S. 13-25.

Hesapçiođlu, M./Çağlar, A. Yurt Dışından Döner İşçi Çocuklarının Türk Toplumuna ve Eğitim Sistemine uyum Sorunları, İstanbul 1988, (hektograf çoğaltma).

Kağıtcıbaşı, Ç. Dış Ülke Yaşantısının Etkileri, B.Ü. Yayınlan 75, İstanbul 1975.

Kurtođlu, K. Ortaöđretim Çağındaki Türk İşçi Çocuklarının Federal Almanya Dönüşü Okullarda Karşılaştıkları Dil ve İntibak Problemleri, (M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü YLT), İstanbul 1985.

Sağlam, M. Yurt Dışından Döner Öğrenciler İçin uyum Program Modeli, (A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü YLT), Ankara 1985.

Şimşek A Yabancı Ülkelerden Yurda Döner İşçi Çocuklarının Eğitimi, (A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü YLT), Ankara 1986.

Tezcan, M. Yurt Dışından Döner Gençlerin Uyum Sorunları, Nural Matbaası, Ankara 1987.

Tomanbay, İ., Yurt Dışından Döner ve Ankara'daki Bazı Üniversitelerde Okuyan Gençlerimizin Türkiye'de Karşılaştıkları Uyum Güçlükleri. *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, Eylül 1985.

Tufan, B., Federal Almanya'dan Döner Türk İşçi Çocuklarının Türkiye'ye Döndükten Sonra Karşılaştıkları Güçlükler. *H. Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, Eylül 1985.